
Дослідження з енциклопедистики

УДК 031:908(477)

ЕНЦИКЛОПЕДИЧНА СПРАВА В НАЦІОНАЛЬНІЙ АКАДЕМІЇ НАУК УКРАЇНИ: ІСТОРІЯ ТА СЬОГОДЕННЯ*

Микола Железняк

*Інститут енциклопедичних досліджень НАН України,
Київ, Україна*

У дослідженні схарактеризовано українську академічну енциклопедичну справу. Увагу акцентовано на особливостях розвитку енциклопедистики в Національній академії наук України: окреслено її зародження та найважливіші академічні енциклопедичні видання. Проаналізовано спектр енциклопедичних проєктів за науковими напрямками та зроблено висновок про значне кількісне переважання представлення знань у форматі енциклопедій суспільно-гуманітарних наук над природничими й технічними. Запропоновано власне бачення подальшого розвитку академічної енциклопедистики.

Ключові слова: національна енциклопедія, академічна енциклопедистика, Національна академія наук України, «Енциклопедія Сучасної України», Наукове товариство імені Шевченка.

Українська енциклопедистика, на думку багатьох дослідників, починається 1914 року, коли з'явився перший том синтетичної праці «Українській народь в его прошломь и настоящемъ», у створенні якої взяли участь най-

---

* Дослідження оприлюднено на круглому столі «Енциклопедистика в діяльності Національної академії наук України та Наукового товариства імені Шевченка», приуроченого до 100-річчя Національної академії наук України (www.roundtable2018.encyclopedia.kiev.ua).

визначніші науковці того часу – Федір Вовк, Михайло Грушевський, Агатангел Кримський, Михайло Туган-Барановський, Олександр Русов, Степан Томашівський, Петро Єфименко, Степан Рудницький та багато інших. Хоча зародження традицій створення довідкової літератури, матеріали яких характеризуються енциклопедичністю, сягають ще часів Київської Русі – тоді писали ізборники, найвідомішим серед яких є «Ізборник Святослава» (1073 рік); згодом – України Середніх віків, коли укладали лексикони, зокрема «Лексіконъ славеноросскій альбо Имень тлъкованіє» П. Беринди (1627 рік).

Упродовж 20 століття енциклопедистика пройшла етапи становлення й поступу. За радянської доби розвиток енциклопедичної справи пов'язаний, з одного боку, з видавництвом УРЕ (згодом реорганізувалося в Головну редакцію УРЕ (1957–1989), створену 1930 року для підготовки «Української радянської енциклопедії»), що стала найвідомішим енциклопедичним виданням в радянській Україні; з іншого боку – з Науковим товариством імені Шевченка, що здійснювало підготовку національної енциклопедії в еміграції – «Енциклопедії українознавства», а до цього – «Української загальної енциклопедії», що з'явилася в 3-х томах у 1930–1935 роках.

Розвиток енциклопедичної справи в НАН України починається зі здобуття Україною незалежності, а з нею, як зазначає С. Кульчицький, і «права власності на власну історію» [7, с. 39], це уможливило в 1990-х роках появу ідеї про створення сучасної національної енциклопедії, яка згодом почала реалізовуватися під назвою «Енциклопедія Сучасної України». Так, спочатку Комітет науки і культури при АН України (нині – Український міжнародний комітет з питань науки і культури при НАН України) у співпраці з Науковим товариством імені Шевченка, передусім А. Жуковським, мав на меті до 80-річчя заснування Академії створити осучаснену версію «Енциклопедії українознавства», яка формально була б її продовженням – ЕУ-3 (докладніше див.: [3]).

Втім, під час підготовчих робіт стало зрозуміло, що цю ідею реалізувати фактично неможливо, або це дуже компліковано й створить багато незручностей користувачеві, оскільки він повинен обов'язково мати можливість паралельно користуватися «Енциклопедією українознавства», що лише в останні роки стала доступною для українського читача, натомість матеріал, який почала отримувати редакційна колегія ЕУ-3, показав, що можливо створити цілком нову українську неабияк актуальну для утвердження нової держави національну енциклопедію, і «розпорядженням Президії НАН України № 329 від 5 березня 1996 року було сформовано Координаційне бюро з питань підготовки та видання “Енциклопедії Сучасної України” на правах структурного підрозділу Українського міжнародного комітету з питань науки і культури при НАН України» [1, с. 50]. Координаційне бюро згодом реорганізували в Інститут енциклопедичних досліджень НАН України (Постанова Президії НАН України № 121 від 14 квітня 2004 року), основне завдання якого – підготовка «Енциклопедії сучасної України», окрім цього, Інститут було визначено координаційним центром в Україні з питань енциклопедистики.

Звичайно, варто пам'ятати, що розвиток академічної енциклопедистики тісно пов'язаний передусім з «Українською радянською енциклопедією», адже перше 17-томне видання цієї енциклопедії (за ред. М. Бажана, 1959–1965) було підготовлено, коли Головна редакція УРЕ перебувала у складі АН УРСР (1957–1974); від 1974 вона була в підпорядкуванні Держкомвидаву УРСР, саме тоді видано друге 12-томне видання «Української радянської енциклопедії» та його російськомовна версія – «Украинская советская энциклопедия». Дослідники зауважують, що друге видання здійснювалося в суттєво гірших політичних умовах, аніж перше. Виведення УРЕ зі складу АН УРСР і диктат партійного керівництва, особливо вороже ставлення до національних енциклопедій М. Сулова, негативно вплинуло на рівень перевиданої УРЕ: багато матеріалів з першого видання не потрапило через цензуру на його сторінки [6].

У період перебування видавництва УРЕ в структурі Академії, окрім «Української радянської енциклопедії», вийшла друком також низка фундаментальних енциклопедичних праць: перше видання «Українського радянського енциклопедичного словника» у 3-х томах (за ред. М. Бажана, 1966–1968), «Енциклопедія народного господарства УРСР» у 4-х томах (відп. ред. С. Ямпольський, 1969–1972), «Радянська енциклопедія історії України» у 4-х томах (відп. ред. А. Скаба, 1969–1972), перша в світі «Енциклопедія кібернетики» у 2-х томах (відп. ред. В. Глушков, 1973) та інші відомі галузеві й регіональні енциклопедичні одно- й багатотомники, до створення яких так чи інакше були причетні науковці академічних установ. Однак характерною особливістю статей у цих виданнях, особливо суспільного й історичного спрямувань, є заідеологізований підхід у викладенні фактів, оцінці подій чи характеристик осіб. Загалом у той час енциклопедична справа була радше частиною (складовою) державної політики, ніж фундаментальної науки. Хоча все ж необхідно наголосити на тому, що підготовка зазначених вище енциклопедій з науково-методичної точки зору була на високому рівні, а ідеологічне нашарування стосувалося на той час майже всіх соціогуманітарних наукових напрямів, особливо історичних галузей.

Академічна енциклопедистика за роки незалежності держави здійснила вагомий внесок у подолання інтелектуальної ізольованості, ознайомлення зі світовим досвідом у всіх сферах життя, відтворення повної картини історії, науки, культури. Наголосимо, що особлива роль у цьому належить згаданій вище багатотомній енциклопедії національного значення – «Енциклопедії Сучасної України». Це видання про сучасне політичне, економічне, наукове, культурне та духовне життя в Україні, яке ґрунтується на кращих традиціях як вітчизняного, так і зарубіжного енциклопедознавства. Серед авторів енциклопедії – відомі у світі дослідники, визнані авторитети у своїй галузі – провідні фахівці НАН України, галузевих академій, науковці вищої школи, мистецтвознавці, краєзнавці, видатні науковці діаспори. Зауважимо, що натепер вона складається з 20-ти томів і є найбільшим в Україні енциклопедичним

виданням, оскільки кількісно вже переважає найбільшу донедавна 17-томну «Українську радянську енциклопедію». Ще одна важлива особливість цієї енциклопедії – представлення її в мережі Інтернет як мультимедійної онлайн-енциклопедії¹.

Великим науково-культурним досягненням стало видання різними академічними установами низки галузевих енциклопедій, серед яких фундаментальна «Енциклопедія історії України» в 10-ти томах (відп. ред. В. Смолій, 2003–2013), «Шевченківська енциклопедія» в 6-ти томах (відп. ред. М. Жулинський, 2012–2015), «Юридична енциклопедія» в 6-ти томах (відп. ред. Ю. Шемчушенко), «Політична енциклопедія» (відп. ред. Ю. Левенець, 2012), «Енциклопедія етнокulturознавства» (відп. ред. Ю. Римаренко, 2000–2002), 4 видання енциклопедії «Українська мова» (відп. ред. В. Русанівський, 2004–2013), 5 томів «Української музичної енциклопедії» (відп. ред. Г. Скрипник), «Філософський енциклопедичний словник» (відп. ред. В. Шинкарук), «Астрономічний енциклопедичний словник» (відп. ред. І. Климичин, А. Корсунь, 2003), 2-томний енциклопедичний словник «Фізика твердого тіла» (відп. ред. В. Бар'яхтар, 1996–1998). Нещодавно опубліковано «Українську нафтогазову енциклопедію» (відп. ред. В. Іванишин, 2016) та «Українську фольклористичну енциклопедію» (відп. ред. В. Сокіл), а також перші томи «Франківської енциклопедії» в 7-ми томах (відп. ред. М. Жулинський, 2016) та перший том енциклопедії «Країни світу і Україна», запланованої в 5-ти томах (відп. ред. А. Кудряченко, 2017). Загальний перелік енциклопедій НАН України (зокрема й тих, що підготовлено в радянські часи) наводимо окремо (див. додаток).

Варто також зауважити про участь різних установ НАН України у підготовці низки українських енциклопедичних видань, що публікувалися поза Академією. Серед них – енциклопедії, підготовлені Науковим товариством імені Шевченка, наприклад, енциклопедія «Наукове товариство імені Шевченка» (відп. ред. О. Купчинський) – за участі Інституту енциклопедичних досліджень НАН України; проект «Гірнична енциклопедія» (кер. В. Білецький, містить «Тлумачний гірничий словник», «Гірничий енциклопедичний словник» і «Малу гірничу енциклопедію», 1998–2013) – за участі Інституту геохімії, мінералогії та рудоутворення імені М. Семененка НАН України, Інституту фізико-органічної хімії й вуглехімії імені Л. Литвиненка НАН України. А також енциклопедії, підготовлені різними компетентними видавництвами, наприклад, «Українська літературна енциклопедія» (відп. ред. І. Дзевєрін, М. Жулинський, 1988–1995) – за участі Інституту літератури імені Т. Шевченка НАН України; «Енциклопедія Львова» у 4-х томах (відп. ред. А. Козицький, І. Підкова, 2007–2010) – за участі Інституту українознавства імені І. Крип'якевича НАН України та Інституту народознавства НАН

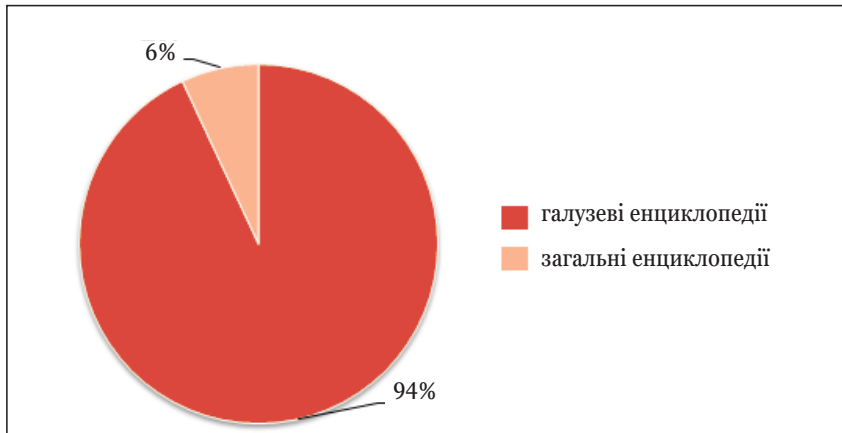
¹ Режим доступу: <http://esu.com.ua>

України; «Екологічна енциклопедія» у 3-х томах (відп. ред. А. Толстоухов, 2006–2008) – за участі Інституту ботаніки імені М. Холодного та Інституту зоології імені І. Шмальгаузена; «Українська дипломатична енциклопедія» у 2-х томах (відп. ред. Л. Губерський, 2004) – за участі Інституту держави і права імені В. Корецького. Нині фахівців НАН України залучено до створення універсальної вітчизняної багатотомної енциклопедії – «Великої української енциклопедії», яку готує державна наукова установа «Енциклопедичне видавництво».

Згадаємо також і про те, що чимало українських видань, що творяться поза академічними інститутами, часто застосовують принципи й методичні рекомендації, запропоновані для укладання академічних енциклопедій. Наприклад, у передмові до «Тернопільського енциклопедичного словника» зазначено, що його готують на засадах укладання «Енциклопедії Сучасної України».

На основі згаданого вище переліку пропонуємо кількісний аналіз академічних енциклопедій. Загальна кількість енциклопедичних видань, підготовлених установами НАН України, – 49. Із них відповідно до типології² енциклопедичних видань (рис. 1):

- загальні енциклопедії – 3 (ЕСУ, УРЕ, УРЕС)
- галузеві енциклопедичні видання – 46.

Рис. 1. Типологічний розподіл енциклопедичних видань у НАН України

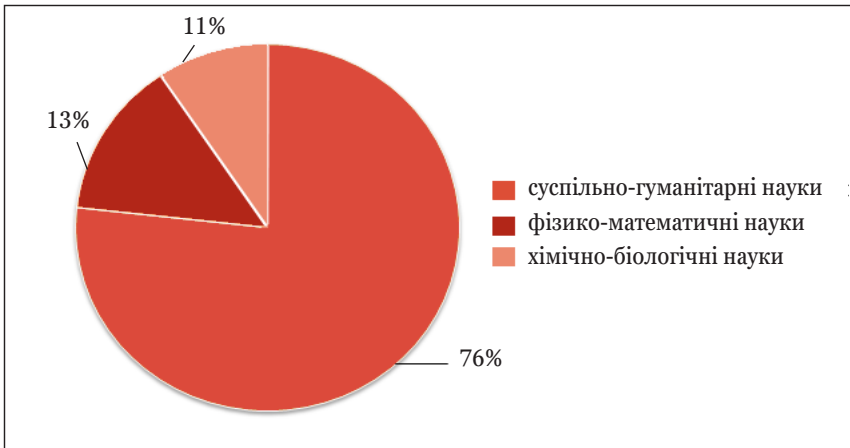
Галузеві енциклопедії репрезентують такі наукові напрями (рис. 2):

- суспільно-гуманітарні науки – 35 видань,
- фізико-математичні науки – 6 видань,
- хімічно-біологічні науки – 5 видань.

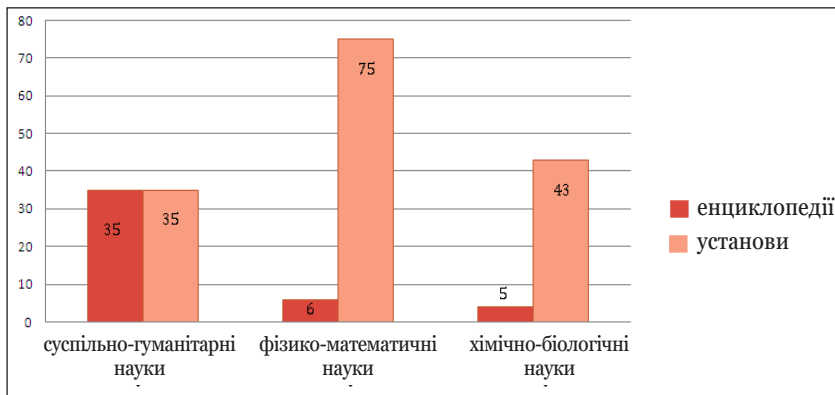
² Питання типології українських енциклопедичних видань висвітлено в: [9].

Для порівняння: представлення наукових напрямів установами НАН України (згідно з даними – [2]; рис. 3):

- секція суспільних і гуманітарні наук – 35 установ,
- секція фізико-технічних і математичних наук – 75 установ,
- секція хімічних та біологічних наук – 43 установи.

Рис. 2. Розподіл енциклопедичних видань за науковими напрямками (в межах НАН України)

Рис. 3. Представлення академічних знань в енциклопедичному форматі

Викладені статистичні дані нашоухують на певні міркування.

1. Бажано, щоб кожна чи декілька установ НАН України, що відповідають за науковий напрям, підготували видання, що представлятиме наукові досягнення й здобутки академічних працівників і загалом науковців України, які є фахівцями відповідної галузі знань, у форматі енциклопедії.

Такі видання, окрім наукового значення, будуть дієвим засобом популяризації в суспільстві науки загалом і НАН України зокрема.

2. Як видно з поданих діаграм, у форматі енциклопедичних видань представлені передусім наукові знання, що створюються установами суспільно-гуманітарного профілю, однак попри порівняно велику їхню кількість, відзначаємо відсутність ґрунтовних енциклопедичних видань про: економіку, соціологію, всесвітню історію, археологію, сходознавство, мистецтвознавство тощо. Можемо констатувати, що перед українською енциклопедистикою лежить неоране поле не лише в галузі природничих чи технічних наук, а й гуманітарних. До речі, нам є, з кого брати приклад: у сусідній Білорусі виданнями енциклопедичного формату охоплено майже всі сфери життя (див.: [5]).

3. Очевидно, найбільшим надбанням досвіду підготовки таких видань, як «Енциклопедія Сучасної України», «Енциклопедія українознавства» чи «Українська радянська енциклопедія», є практика залучення до написання енциклопедичних статей відомих науковців, наукових колективів, установ, товариств тощо.

4. У контексті залучення вчених до створення енциклопедичних видань варто згадати про важливість проведення попередньої роботи: затвердження концептуальних і методичних засад, на яких буде створюватися енциклопедичне видання, укладання слівника, узгодження низки питань із підготовки матеріалів. Зазвичай редакція видає методичні рекомендації, розробляє схеми чи зразки статей, укладає бібліографічні покажчики й часто започатковує публікування періодичного чи неперіодичного збірника (журналу, вісника, бюлетеня). «З метою налагодження тісних зв'язків із читачами та для ширшого залучення наукових установ і громадських організацій до підготовки статей УРЕ редбюро енциклопедії на своєму засіданні 23 січня 1931 р. ухвалило рішення створити “Бюлетень УРЕ”» – про це говориться в першому номері цього видання (див.: [4]). Н. Черниш зауважує, що на його сторінках мали на меті оприлюднювати інструктивні та науково-методичні матеріали, призначені для авторів і редакторів енциклопедії [10, с. 153].

Подібне інформаційне видання мала й редакція «Енциклопедії українознавства» – «Вісті із Сарселю», в якому обговорювалися біжучі проблеми створення ЕУ, провадили дискусії, друкували відгуки та оцінки як окремих статей, так і енциклопедії загалом. Ці видання є важливим і цікавим джерелом відомостей про творення українських енциклопедій.

Започаткував такий часопис й Інститут енциклопедичних досліджень НАН України під назвою «Енциклопедичний вісник України». Окрім цього, для створення «Енциклопедії Сучасної України» важливим було попереднє напрацювання методичних інструкцій щодо підготовки статей, які спочатку існували для вузького кола осіб (редакторів, авторів), а згодом їх опубліковано науковим виданням (див.: [8]). Нині в авторській базі ЕСУ – понад 4000 осіб, які брали чи беруть участь у підготовці статей для енциклопедії,

велика частина з яких – науковці, зокрема працівники академічних інститутів. Загалом редакція енциклопедії має налагоджені контакти з переважною більшістю науково-дослідних установ Академії, а також закладів вищої освіти, обласних, районних і міських державних адміністрацій, творчих спілок, музеїв, спортивних товариств, громадських організацій. Широка консолідація фахівців над створенням національної енциклопедії – це запорука успішності видання, умова його об'єктивності й науковості.

ДОДАТОК **(академічні енциклопедичні видання)**

Секція суспільних і гуманітарних наук

1. Енциклопедія етнокulturознавства: У 2 ч. / Редкол.: Ю. Римаренко, Ю. Шемшученко та ін. та ін.; Інститут держави і права ім. В. Корецького НАН України Київ, 2000–2002.
2. Енциклопедія історії України: У 10 т. / Редкол.: В. Смолій та ін.; Інститут історії України НАН України. Київ, 2003–2013.
3. Енциклопедія м. Часів Яр / Редкол.: В. Гірчак та ін. ; Центр пам'яткознавства НАН України. Часів Яр; Київ, 2010.
4. Енциклопедія морських катастроф України: затонулі пам'ятки античності, середньовіччя і нової, історії: залишки міст і поселень, військові кораблі, цивільні судна, авіа- та бронетехніка / Укл.: С. Воронов; Інститут археології НАН України. Київ, 2008.
5. Енциклопедія народного господарства Української РСР: У 4 т. / Відп. ред. С. Ямпольський. Київ: Головне видавництво УРЕ АН УРСР, 1969–1972.
6. Енциклопедія Сучасної України: В 30-ти т. Т. 1–20 / Редкол.: І. Дзюба, А. Жуковський, М. Железняк та ін.; Інститут енциклопедичних досліджень НАН України. Київ, 2001–2018.
7. Звід пам'яток історії та культури України / Редкол.: В. Смолій, Г. Боряк та ін.; Інститут історії України НАН України. Київ, 1999–2018;
8. Дипломатія сучасної України: Енциклопедичний довідник / Редкол.: М. Железняк, І. Дзюба та ін.; Інститут енциклопедичних досліджень НАН України. Київ, 1997.
9. Історія міст і сіл Української РСР: В 26 т. / Гол. ред. П. Тронько. Київ: Головна редакція УРЕ АН УРСР, 1968–1973.
10. Країни світу і Україна: У 5 т. Т. 1: Північна Європа. Західна Європа. Південна Європа / Редкол.: А. Кудряченко, А. Бульвінський та ін.; Інститут всесвітньої історії НАН України. Київ: Фенікс, 2017.
11. Культура: Ілюстрована енциклопедія України / Укл.: М. Попович. Київ, 2010.

12. Мала енциклопедія етнодержавознавства / Редкол.: Ю. Римаренко та ін.; Інститут держави і права ім. В. Корецького НАН України. Київ, 1996.
13. Мала енциклопедія міжнародного права / Редкол.: Ю. Бошицький та ін.; Київський університет права НАН України. Київ, 2013.
14. Мала енциклопедія теорії держави і права / Редкол.: Ю. Бошицький та ін.; Київський університет права НАН України. Київ, 2010.
15. Мала енциклопедія українського народознавства / Редкол.: С. Павлюк та ін.; Інститут народознавства НАН України. Львів, 2007.
16. Микола Костомаров: Віхи життя і творчості: Енциклопедичний довідник / Редкол.: В. Смолій, Ю. Пінчук, О. Ясь; Інститут історії України НАН України. Київ, 2005.
17. Наукове товариство імені Шевченка. Енциклопедія. Т. 1–3 / Редкол.: О. Купчинський та ін.; НТШ, Інститут енциклопедичних досліджень НАН України. Львів, 2012–2016.
18. Політична енциклопедія / Редкол.: Ю. Левенець, Ю. Шаповал та ін.; Інститут політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Кураса. Київ, 2012.
19. Політологічний енциклопедичний словник: У 2-х вид. / Редкол.: Ю. Шемчушенко, В. Бабкін та ін.; Інститут держави і права ім. В. Корецького НАН України. Київ, 1997–2004.
20. Радянська енциклопедія історії України: У 4 т. / Відп. ред. А. Скаба. Київ: Головне видавництво УРЕ АН УРСР, 1969–1972.
21. Тарас Шевченко: енциклопедичний онлайн-портал / Інститут літератури ім. Т. Шевченка НАН України; Інститут телекомунікацій і глобального інформаційного простору НАН України. Київ, 2014.
22. Україна в міжнародних відносинах: Енциклопедичний словник-довідник. Вип. 1–4 / Інститут історії України НАН України. Київ, 2009–2013.
23. Українська літературна енциклопедія: У 5 т. Т. 1–3 / Редкол.: І. Дзевєрін, М. Жулинський та ін.; Інститут літератури ім. Т. Шевченка НАН України Київ, 1988–1995.
24. Українська мова: Енциклопедія: У 4-х вид. / Редкол.: В. Русанівський та ін.; Інститут української мови НАН України; Інститут мовознавства ім. О. Потебні НАН України К., 2004–2013.
25. Українська музична енциклопедія: У 6 т. Т. 1–5 / Редкол.: Г. Скрипник та ін.; Інститут мистецтвознавства, фольклористики та етнології імені М. Рильського НАН України Київ, 2006–2018.
26. Українська радянська енциклопедія: У 17 т. / За ред. М. Бажана. Київ: Головне видавництво УРЕ АН УРСР, 1959–1965.
27. Українська фольклористична енциклопедія / Гол. ред. В. Сокіл; Інститут народознавства НАН України. Львів, 2018.

28. Український енциклопедичний кінословник / Редкол.: С. Безклубенко та ін.; Інститут мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М. Рильського НАН України. Київ, 2006.
29. Український радянський енциклопедичний словник: У 3 т. / За ред. М. Бажана. Київ: Головне видавництво УРЕ АН УРСР, 1966–1968.
30. Філософський енциклопедичний словник: А–Я / Редкол.: В. Шинкарук та ін.; Інститут філософії ім. Г. Сковороди НАН України. Київ, 2002.
31. Франківська енциклопедія: У 7 т. Т. 1 / Редкол.: М. Жулинський, Є. Нахлік та ін.; Інститут Івана Франка НАН України Львів, 2016.
32. Художня культура західних і південних слов'ян (XIX — початок XX століття): Енциклопедичний словник / Редкол.: Г. Скрипник та ін.; Інститут мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М. Рильського НАН України. Київ, 2006.
33. Шевченківська енциклопедія: У 6 т. / Редкол.: М. Жулинський та ін.; Інститут літератури ім. Т. Шевченка. Київ, 2012–2015.
34. Шевченківський словник: У 2 т. Редкол.: Є. Кирилюк та ін.; Інститут літератури ім. Т. Шевченка. Київ, 1976–1978.
35. Юридична енциклопедія: у 6 т. / Редкол.: Ю. Шемшученко та ін.; Інститут держави і права ім. В. Корецького НАН України. Київ, 1998–2004.

Секція фізико-технічних і математичних наук

1. Астрономічний енциклопедичний словник / Редкол.: І. Климишин, А. Корсунь та ін.; ГАО НАН України, Львівський національний університет. Київ; Львів, 2003.
2. Енциклопедія кібернетики: В 2 т. / Редкол.: В. Глушков та ін.; Інститут кібернетики АН УРСР. Київ: Головне видавництво УРЕ, 1973.
3. Імена України в Космосі: Науково-енциклопедичне видання / Редкол.: І. Вавилова, В. Плачинда; ГАО НАН України. Київ, 2003.
4. Надтверді абразивні матеріали в механообробці: Енциклопедичний довідник / Редкол.: М. Новіков та ін.; Інститут надтвердих матеріалів ім. В. Бакуля НАН України. Київ, 2013.
5. Неорганическое материаловедение: Энциклопедическое издание / Сост.: Г. Гнесин и др.; Институт проблем материаловедения им. И. Францевича НАН Украины. Киев, 2007–2008.
6. Физика твердого тела: Энциклопедический словарь: В 2 т. / Редкол.: В. Барьяхтар и др. Киев: НАН Украины, 1996–1998.

Секція хімічних і біологічних наук

1. Ихтиопатологическая энциклопедия / Редкол.: О. Давидов та ін.; Інститут зоології ім. І. Шмальгаузена НАН України. Київ, 2000.
2. Мінералогічна енциклопедія України: онлайн-енциклопедія (Українська мінералогічна енциклопедія) / За ред. О. Пономаренка; Інститут геохімії, мінералогії та рудоутворення ім. М. Семененка НАН України. Київ, 2016
3. Паразитологія та патологія риб: Енциклопедичний словник-довідник / Редкол.: А. Гаєвська та ін.; Інститут проблем міцності ім. Г. Писаренка НАН України; Інститут біології південних морів імені О. Ковалевського НАН України. Київ, 2004.
4. Українська енциклопедія лісівництва: У 2 т. / Редкол.: С. Генсірук та ін.; НТШ, НАН України. Львів, 1999–2007.
5. Українська нафтогазова енциклопедія / Редкол.: В. Іванишин та ін.; Інститут геології і геохімії горючих копалин НАН України. Львів, 2016.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бойко Ю. Інститут енциклопедичних досліджень Національної академії наук України: історія створення і діяльність // Гілея: науковий вісник. 2016. Вип. 109. С. 50–55.
2. Довідкова інформація. Статистичні дані // Національна академія наук України у 2017 році: аналітичний звіт. К.: Академперіодика, 2018. С. 40.
3. Железняк М. Енциклопедія Сучасної України: історія створення // Наука України у світовому інформаційному просторі: зб. наук праць. Вип. 12. Київ, 2015. С. 115–127.
4. Завдання бюлетеню // Бюлетень УРЕ. 1931. № 1. С. 1–4.
5. Імя Петруся Броўкі. Беларуская Энцыклапедыя. Мінск, 2005.
6. Ісаєвич Я., Железняк М. Енциклопедія // Енциклопедія Сучасної України Т. 9 / Редкол.: І. Дзюба, А. Жуковський, М. Железняк та ін.; Інститут енциклопедичних досліджень НАН України. Київ, 2009. С. 2016–209.
7. Кульчицький С. Вітчизняна історія в енциклопедичному форматі // Енциклопедичний вісник України. 2009. Ч. 1. С. 39–46.
8. Методичні засади створення паперових і електронних енциклопедичних видань: посібник / Відп. ред. М. Железняк; Інститут енциклопедичних досліджень. Київ: Академперіодика, 2015.
9. Українські енциклопедії: типологія, стиль, функції: монографія / Відп. ред. Я. Яцків; Інститут енциклопедичних досліджень НАН України. Київ, 2018.
10. Черниш Н. Нариси з історії української енциклопедичної справи. Львів: Піраміда, 2018.

THE ENCYCLOPEDIA PUBLISHING IN THE NATIONAL ACADEMY OF SCIENCES OF UKRAINE: HISTORY AND PRESENT

Mykola Zhelezniak

*NASU Institute of encyclopedic research,
Kyiv, Ukraine*

The study describes the academic encyclopedias of Ukraine. The main attention is paid to the peculiarities of the development of the encyclopedia publishing at the National Academy of Sciences of Ukraine: its origins and the most important academic encyclopedias are outlined. The spectrum of encyclopedic projects is analyzed by the scientific branches and the conclusion is drawn about the significant advantage of social sciences and humanities over others in the context of presenting knowledge in encyclopedic format. Some vision of further development of the encyclopedia publishing in Academy is proposed.

Keywords: National Encyclopedia, Academic Encyclopedic publishing, National Academy of Sciences of Ukraine, Encyclopedia of Modern Ukraine, Shevchenko Scientific Society.

REFERENCES

Boiko, Y. (2016). Instytut entsyklopedychnykh doslidzhen Natsionalnoi akademii nauk Ukrainy: istoriia stvorennia i diialnist. *Hileia: naukovyi visnyk*, 109, 50-55 (in Ukrainian).

Chernysh, N. (2018). *Narysy z istorii ukrainskoi entsyklopedychnoi spravy*. Lviv: Piramida (in Ukrainian).

Dovidkova informatsiia. Statystychni dani. Natsionalna akademiia nauk Ukrainy u 2017 rotsi: analitychnyi zvit. (2018). Kyiv: Akadempriodyka (in Ukrainian).

Imia Petrusia Brouki. Belaruskaia Entsyklopediia. (2005). Minsk (in Belarusian).

Isaievykh, Y., Zhelezniak M. (2009). Entsyklopediia. In *Entsyklopediia suchasnoi Ukrainy*. (Vol. 9, pp. 206-209). Kyiv: NASU Institute of Encyclopedic Research (in Ukrainian).

Kulchytskyi, S. (2009). Vitchyzniana istoriia v entsyklopedychnomu formati. *Entsyklopedychnyi visnyk Ukrainy*, 1, 39-46 (in Ukrainian).

Yatskiv, Y. (Ed.). (2018). *Ukrainski entsyklopedii: typolohiia, styl, funktsii*. Kyiv: NASU Institute of Encyclopedic Research (in Ukrainian).

Zavdannia biuleteni. (1931). *Biuleten URE*, 1, 1-4 (in Ukrainian).

Zhelezniak, M. (2015). Entsyklopediia suchasnoi Ukrainy: istoriia stvoren-

nia. *Nauka Ukrainy u svitovomu informatsiinomu prostori*, 12, 115-127 (in Ukrainian).

Zhelezniak, M. (Ed.). (2015). *Metodychni zasady stvorennia paperovykh i elektronnykh entsyklopedychnykh vydan*. Kyiv: Akadempriodyka (in Ukrainian).